

ІНВЕСТИЦІЙНЕ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

У науковій праці наведено узагальнення теоретичних положень щодо інвестиційного кредитування агропромислового комплексу. Мета статті – викласти результати досліджень з узагальнення теоретико-методичних основ та особливостей інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. Показана роль кредиту як джерела інвестицій у агропромислому комплексі. Відзначено, що доцільність та необхідність інвестиційного кредитування агропромислового комплексу обумовлюється технологічними та економічними особливостями агропромислового виробництва. Розкрито зміст та завдання механізму інвестиційного кредитування агропромислового комплексу. Наведено особливості агропромислового виробництва, що значно впливають на процеси надання та обслуговування інвестиційних кредитів. Обґрунтовано, що перспективним джерелом інвестицій у агропромислому комплексі є кредит. Доведено, що з метою підтримки продовольчої безпеки держави в рамках реалізації державної економічної політики слід вжити додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків інвестиційного кредитування агропромислового комплексу. Наведено перелік специфічних кредитних інструментів, що використовуються для активізації інвестування у агропромислому комплексі. Доведено, що вирішення проблеми стимулювання інвестиційної діяльності агропромислових підприємств на основі залучення та використання кредитного ресурсу необхідно вирішувати, виходячи з потреб як агропромислових підприємств, так і банківської системи (установи якої можуть надавати кредити лише на певних умовах). Відзначено, що у агропромислому комплексі інвестиційний кредит може спрямовуватися на поповнення як основного, так і оборотного капіталу, строк кредитування може бути менше календарного року. Подано результати узагальнень щодо організації роботи з агропромисловими підприємствами, які є позичальниками інвестиційних кредитів. Зроблено висновок, що перспективним методом кредитування агропромислового комплексу є проектне кредитування (проектний метод). Зазначено, що розвиток інвестиційного кредитування агропромислового комплексу доцільно здійснювати на основі впровадження досвіду розвинутих держав (вказане, зокрема, дозволить в перспективі отримати доступ до фінансового ресурсу, що акумулюється на міжнародних ринках). Обґрунтовано, що доцільно вжити заходи, спрямовані на організацію підготовки у вищих навчальних закладах фахівців з кредитування агропромислових підприємств. Така робота має здійснювати спільно навчальними закладами та банківськими установами. У подальшому мають бути виконані дослідження з методології прогнозування динаміки інвестиційного кредитування агропромислового комплексу з урахуванням кон'юнктури глобальних ринків продовольства та змін макроекономічної ситуації.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційне забезпечення, агропромисловий комплекс, кредит, інвестиційне кредитування агропромислового комплексу.

ВСТУП

Постановка проблеми. У різних сегментах національного господарства (галузях, регіонах, кластерах тощо) інвестиційний процес має певні особливості, що пов'язані з наявністю у цих сегментах характерних рис. Такі особливості має і агропромисловий комплекс (сукупність видів економічної діяльності, що утворюють зазначений комплекс). Відповідно, з урахуванням цих особливостей у агропромислому комплексі сформовано специфічний (унікальний) організаційно-економічний механізм інвестиційного процесу.

Кредит як джерело інвестицій відіграє у агропромислому комплексі надзвичайно важливу роль. Однак, інвестиційне кредитування підприємств агропромислового комплексу ще не набуло широкого поширення. В умовах глобалізації ринків продовольства, системної фінансово-економічної кризи, загострення проблеми доступу населення до якісної продовольчої сировини, погіршення екологічної ситуації в багатьох регіонах світу вирішення питань інвестиційного забезпечення

розвитку агропромислового комплексу представляє собою складну науково-практичну та прикладну проблему. Звужується насамперед інвестиційне кредитування агропромислового комплексу. В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій мають бути узагальнені та заново осмислені ключові аспекти теорії та методології інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу перебувають в полі зору провідних науковців. Окремі аспекти застосування інструментів кредитного інвестування у агропромислому комплексі висвітлено у працях Н. Бабіної [1], Я. Грущинського [2], С. Захаріна [5], І. Котькалової [6], Г. Натрошвілі [8], С. Огурцової [9]. Однак наявні розвідки не враховують усієї специфіки економічних наслідків інвестиційного кредитування агропромислового комплексу в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. В той же час необхідно з новітніх позицій сформулювати теоретико-методичні підходи організації інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу з

урахуванням сучасних викликів (зокрема, в умовах глобалізації ринків продовольства, системної фінансово-економічної кризи, загострення проблеми доступу населення до якісної продовольчої сировини, погіршення екологічної ситуації в багатьох регіонах світу тощо).

Мета статті (постановка завдання). Мета статті – викласти результати досліджень з узагальнення теоретико-методичних основ та особливостей інвестиційного кредитування розвитку агропромислового комплексу в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кредит – це економічні відносини, що виникають з приводу тимчасової передачі кредитором певного майна (економічних активів, у тому числі фінансових ресурсів) у тимчасове користування позичальника для організації господарської діяльності [2; 9]. Кредит може виступати одним із джерел фінансування інвестиційної діяльності [4, с. 38]. Особливості використання кредиту в інвестиційній діяльності наведено у Законі України «Про інвестиційну діяльність» [3]. Теоретично, кредит є необхідним та зручним джерелом інвестицій у агропромислового комплексу. По-перше, кредит як джерело інвестицій доступний будь-якому типу інвесторів, що беруть участь у агропромисловому виробництві, а відтак – є доволі розповсюдженим інструментом фінансування інвестиційної діяльності. По-друге, кредит виступає основним економічним засобом усунення (або мінімізації) негативної економічної дії об'єктивних (неусувних) особливостей агропромислового виробництва, у першу чергу так званого фактору сезонності. По-третє, кредит є унікальним засобом організації інвестування у тому випадку, коли власних коштів для фінансування інвестицій не вистачає (що для сільського господарства є вельми важливим, оскільки виробничі цикли пов'язані з певними природно-кліматичними умовами, які швидко змінюються), натомість є обґрунтовані прогнози щодо високої результативності інвестиційної діяльності. По-четверте, кредит необхідний для підтримки безперервності кругообігу основних і оборотних фондів підприємств, і для агропромислового комплексу ця властивість кредиту є дуже важливою з урахуванням особливостей основних технологічних процесів. По-п'яте, економічна практика багатьох країн розробила унікальні механізми надання кредитів для суб'єктів саме агропромислового комплексу (приміром, під заставу майбутнього врожаю, або під заставу землі), що дозволяє стимулювати виробництво. По-шосте, кредитні інститути розробили спеціальні інструменти інвестиційного кредитування саме для агропромислового комплексу, виходячи із особливостей технологічних процесів у сільськогосподарському виробництві (приміром, іпотечне кредитування під заставу землі як об'єкту іпотеки).

У теорії кредиту підкреслюється особлива його роль як засобу забезпечення безперебійності процесів

виробництва та реалізації продукції [9, с. 66]. Справді, за допомогою кредиту уможливується підтримка нормальної операційної діяльності підприємства, не дивлячись на тимчасову відсутність грошових коштів, що може виникати з об'єктивних або суб'єктивних причин. Вказане є актуальним для підприємств агропромислового комплексу, характер функціонування яких обумовлений впливом фактору сезонності. Зазвичай сільськогосподарські виробники мають значні грошові ресурси в періоди продажу врожаю, причому для різних культур ці періоди можуть бути різними. Як правило, основний обсяг фінансових надходжень припадає на другу половину року. В той же час сільськогосподарські підприємства, як і будь-які інші, несуть зобов'язання по виплаті заробітної плати, сплаті податків та інших обов'язкових платежів, погашенню кредиторської заборгованості, сплаті відсотків за користування кредитом тощо. Також певний обсяг фінансових ресурсів резервується під майбутні витрати (приміром, за зберігання сільськогосподарської сировини, на закупівлю палива та запасних частин тощо).

В результаті у першій половині року сільськогосподарські підприємства не мають належного фінансового ресурсу для закупівлі насіннєвого матеріалу, добрив, молодняка тощо. Фінансування вказаних витрат уможливується завдяки використанню кредиту. Отриманий кредит, однак, може бути погашений у другій частині року, після надходження грошових ресурсів від реалізації вирощеної сільськогосподарської сировини (врожаю). Отже, у даному випадку кредит виступає в якості інструменту, який практично полегшує здійснення господарської діяльності у сільському господарстві, у тому числі і фінансування інвестиційних витрат.

Процес фінансування та кредитування діяльності сільськогосподарських підприємств має низку особливостей, обумовлених технологічними та економічними процесами, що панують у сільському господарстві взагалі. Такі підприємства відчувають [7; 10]:

- уповільнену оборотність на виробничій стадії у зв'язку з тривалим технологічним процесом у рослинництві й тваринництві;
- необхідність створення у великих розмірах виробничих запасів, що вимагає залучення значних коштів;
- вплив несприятливих кліматичних умов, які приводять до створення страхових запасів;
- поступове і нерівномірне нарощування витрат, яке в кінці виробничого циклу завершується поверненням коштів у формі виручки від реалізації продукції, через це сезонні витрати сільськогосподарським товаровиробникам доцільніше покривати за рахунок кредиту, ніж власними ресурсами, оскільки останні вимагають значних залучень накопичень з обігу;
- значна питома вага внутрішнього обороту – це переважна частина засобів, що відтворюються в самому господарстві (наприклад, корми, насіння, молодняк великої рогатої худоби, а їхня вартість не проходить товарної і грошової стадії кругообігу).

Особливістю кредитування сільськогосподарських підприємств є те, що банки повинні кредитувати весь кругообіг коштів позичальника. Лише у цьому випадку може бути впевненість, що банківські кошти не будуть «заморожені» на якійсь стадії виробництва [7]. Забезпеченням кредиту у сільському господарстві можуть слугувати (крім звичайних видів майна) земля (земельна ділянка), право користування землею, врожай, машини тощо.

Кредитування сільськогосподарських підприємств здійснюється, як правило, з використанням кредитної лінії, що може відкриватися на тривалий період (один рік і більше). При цьому підприємствам, що мають об'єктивні фінансові труднощі (приміром, в результаті загибелі сільськогосподарських культур та тварин, а також недоотримання врожаю через стихійні лиха), може надаватися відстрочка погашення заборгованості.

Використання кредиту вельми актуальне і для підприємств харчової промисловості, які також відчувають дію чинника сезонності. Не секрет, що окремі види сільськогосподарської продукції (сировини) пропонуються на ринку у певні проміжки часу, зокрема після збору врожаю, а тому у підприємств харчової промисловості з метою підтримки нормальної операційної діяльності у майбутньому стоїть завдання придбати таку сировину. Окрім того, загальновідомо, що на ринку продовольства ціни на сільськогосподарську сировину зазнають значних коливань, у тому числі в залежності від фактору сезонності, оскільки у різні періоди року ціни на сировину встановлюються, виходячи з співвідношення попиту та пропозиції. За таких умов підприємства харчової промисловості змушені купувати сировину не тоді, коли вони мають належні фінансові ресурси, а тоді, коли на сировину встановлюються найнижчі ціни (у тому числі і тоді, коли фінансових ресурсів для закупівлі сировини тимчасово не вистачає). Засобом фінансування цих витрат, у випадку відсутності належного фінансового ресурсу, є комерційний кредит.

Завдяки кредитуванню (тобто за рахунок кредитного ресурсу) у агропромисловому комплексі здійснюється поповнення не лише оборотного, а й основного капіталу. Підприємствам агропромислового комплексу в більшості випадків вигідніше за рахунок кредиту здійснити придбання необхідної техніки та устаткування, тим самим суттєво підвищивши продуктивність власної діяльності, а погашення кредиту здійснювати рівномірними платежами за рахунок поточних грошових надходжень. У випадку відсутності кредиту підприємство було б позбавлене можливості оперативного поповнювати основні фонди, а відтак – підтримувати нормальну операційну діяльність.

Вважається, що інвестиційним кредитом може бути лише довгостроковий кредит, тобто кредит, який надається позичальнику на строк понад 1 року. Такі кредити, як правило, використовуються для придбання або створення (будівництва) основних фондів. Іншими словами, зазвичай, інвестиційні кредити призводять до збільшення вартості основного капіталу. Натомість, на

нашу думку, інвестиційні кредити можуть призводити до зростання будь-якої частини капіталу, у тому числі і оборотного. Відтак, у агропромисловому комплексі, у першу чергу у сільському господарстві, якщо виходити із змісту економічних операцій та технологічних особливостей виробництва, інвестиційними кредитами можуть бути і ті, які укладаються на менші строки. Приміром, якщо позичальник отримав кредит строком на 3 місяці, придбав за рахунок цього джерела насіннєвий матеріал або добрива, а заборгованість за кредитом погасив або за рахунок реалізації вирощеного продукту, або за рахунок будь-якого іншого джерела – такий кредит цілком справедливо можна вважати інвестиційним, оскільки кредит виступив джерелом формування оборотного капіталу (сировини).

Отже, у агропромисловому комплексі до ідентифікації кредиту в якості інвестиційного або «неінвестиційного», на нашу думку, не можна підходити механічно, лише на підставі врахування критерію строку надання кредиту, натомість у кожному конкретному випадку слід виходити з економічного змісту операції, беручи до уваги спрямування отриманих за договором кредиту коштів.

Цілком природно, що характер та особливості технологічних процесів у агропромисловому комплексі призвів до виникнення особливих фінансових (у тому числі кредитних) інструментів. Приміром, сільськогосподарським підприємствам, які поряд з основною виробничою діяльністю здійснюють ще й заготівельну (закупівля у громадян певної сільськогосподарської продукції), може надаватися так званий «авансовий кредит» – тобто кредит у готівковій формі, що призначений для розрахунків з громадянами за куплену у них сільськогосподарську продукцію (сировину). Розмір авансового кредиту розраховується, виходячи з односторонньої потреби в готівкових коштах для розрахунків з громадянами, і видається, як правило, в межах видатків на строк до 7 днів [7; 10].

Окрім того, сільськогосподарським підприємствам може надаватися кредит на оплату худоби та птиці, які вирощені в приватних господарствах на договірних умовах. Ці кредити також можуть видаватися в готівковій формі або шляхом перерахування грошей на поточні рахунки власників сільськогосподарської продукції. Розмір кредиту, як правило, не перевищує 50% від суми укладених договорів на закупівлю сільськогосподарської продукції [6; 7].

Об'єктивно існуюча обмеженість обсягів власних коштів змушує підприємства агропромислового комплексу сподіватися на підтримку з боку держави (державних органів, органів регіонального рівня тощо), але й каталізує необхідність розвивати кредитування, у першу чергу із використанням банківських інструментів, оскільки за економічною природою банк є універсальним позичальником. Кредит для підприємств агропромислового комплексу є одним із найважливіших зовнішніх джерел фінансування економічної (зокрема, інвестиційної та інноваційної) діяльності [8; 10]. Характерні особливості сільськогосподарського виробництва (у першу чергу

сезонність та цінові коливання) більшою мірою вимагають залучення довгострокових (інвестиційних) банківських кредитів [1; 5]. Однак слід розуміти, що будь-яке кредитування може бути джерелом лише тієї частини діяльності, яка найбільше відповідає банківським стандартам (вимогам банківської системи). При цьому не виключається використання короткострокового банківського кредитування як джерела фінансування як поточної, так і перспективної (інвестиційної) діяльності агропромислового підприємства [6; 10]. Переважна більшість промислових підприємств має сприятливіші, ніж підприємства агропромислового комплексу, економічні умови для організації кредитування (кредитного обслуговування), що пояснюється особливостями виробничих та технологічних процесів на підприємствах агропромислового комплексу [4, с. 129].

Кредитування, однак, не є панацеєю від вирішення усіх проблем інвестиційного забезпечення розвитку підприємств, у тому числі підприємств агропромислового комплексу. Вирішення проблеми стимулювання інвестиційної діяльності агропромислових підприємств на основі залучення та використання кредитного ресурсу необхідно вирішувати, виходячи як з потреб агропромислових підприємств, так і банківської системи (установи якої можуть надавати кредити лише на певних умовах). В процесі вирішення проблеми активізації інвестиційного кредитування необхідно звертати увагу на доступ банківських установ (як головних суб'єктів кредитного ринку) до довгострокового фінансового ресурсу (тобто ресурсу, який можна залучати на строк понад одного фінансового року). Зрозуміло, що економічно недоцільно вживати заходи щодо стимулювання інвестиційного (як правило, довгострокового) кредитування за умови, якщо банки як надавачі кредитів не мають можливості залучати фінансові ресурси на довгостроковій основі.

Слід також розуміти, що надання інвестиційних (довгострокових) кредитів пов'язано з додатковими ризиками (зокрема, це пояснюється тим, що економічні умови можуть швидко змінитися, і в процесі виконання довгострокової кредитної угоди можуть виникнути нові фактори, що здатні суттєво вплинути на результат господарювання позичальника). Найбільш поширеним способом мінімізації ризиків господарської (у тому числі інвестиційної) діяльності є страхування. Натомість у сільському господарстві можливе використання особливої форми мінімізації ризику – надання в заставу землі (земельної ділянки), або прав на використання цієї землі, або майбутнього врожаю. Такі форми забезпечення виконання зобов'язань виступають важливими інструментами мінімізації ризику кредитування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

У розвинутих державах напрацьовано значний досвід інвестиційного кредитування агропромислового комплексу. Зокрема, кредитними установами використовуються гнучкі інструменти кредитування підприємств агропромислового комплексу – в аграрному виробництві практично усіх країн із розвинутою ринковою економікою діє спеціалізована

система аграрного кредиту [7; 10]. Існує навіть поняття «аграрне кредитування», під яким розуміється особлива форма кредитування агропромислових підприємств, а також похідні поняття – «правове регулювання аграрного кредитування», «стимулювання аграрного кредитування», «зростання аграрного кредитування» тощо. Вважається, що сільське господарство є кредитомісткою сферою національного господарства, а тому її нормальне функціонування без кредитних ресурсів практично неможливе. Це зумовлено специфікою сільського господарства, зокрема: низькою фондовіддачею, нестачею вільних фінансових коштів; високою капіталомісткістю, високою тривалістю виробничих циклів, сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов (через що збільшується ризик отримання позитивного результату операційної діяльності) [1; 2].

До країн із найвищою питомою вагою позичкових коштів в аграрному капіталі належать Англія і Німеччина – близько 50%, Франція – понад 40%, Італія та Бельгія – понад 30%. У країнах Європейського Союзу 40% господарств повністю залежать від залучення позичкових коштів і лише 25% фермерських господарств обходиться без банківських кредитів.

Цікавим є і досвід організації клієнтського кредитування. У США від 40 до 80% сукупних виробничих витрат фермерів покривається за рахунок кредитів (з них більшість – пільгові), частка позичкового капіталу становить при купівлі нерухомості до 70%, машин та устаткування – від 40% до 70%, худоби – близько 50%; причому понад 70% усіх сільськогосподарських машин американський фермер купує за лізингом у кредит строком на 5-8 років із річною ставкою 3-5%. У Німеччині кредити надаються на строк 6, 10, 15, 20 років під 8-9% річних. Товаровиробник має досить широкий вибір різних видів пільгових кредитів і банків-кредиторів [7; 10].

Останнім часом набуває поширення такий метод кредитування, як проектне фінансування. Вважається, що успіх проекту залежить від зусиль усіх його учасників, а тому економічна поведінка різних учасників може вплинути на кінцевий результат. Згідно умов проектного фінансування, отримання позики або її частини (грошей) здійснюється на основі аналізу інформації про виконання певних зобов'язань, процедур, робіт усіма виконавцями проекту – головним виконавцем, іншими виконавцями, підрядчиками, постачальниками, фінансовими посередниками, покупцями, споживачами тощо. В теорії проектного фінансування важливе поняття регресу, під яким розуміють вимогу погасити позичені гроші. В залежності від обсягу ризику, що приймає на себе кредитор, виділяють проектне фінансування з повним регресом на позичальника, з обмеженим регресом, без будь-якого регресу [4, с. 259]. Вказаний метод застосовується також і при кредитуванні інвестиційних проектів у агропромисловому комплексі, оскільки нерідко успіх проекту у агропромисловому комплексі залежить від зусиль багатьох суб'єктів господарських відносин.

Надання кредитів підприємствам

агропромислового комплексу є одним із ключових сегментів банківського кредитування. Однак, як вже було вказано, вказані підприємства як позичальники мають низку особливостей, пов'язаних із сезонністю виробництва, проблемним фінансовим станом, недостатньою капітальною базою тощо. Тому кредитування підприємств агропромислового комплексу (у першу чергу сільськогосподарських підприємств) потребує підвищеної уваги різних служб банківської установи. У зв'язку з цим виникає низка проблем, у тому числі у підготовці фахівців з кредитування сільськогосподарських підприємств. Підготовка фахівців з кредитування сільськогосподарських підприємств, на наш погляд, має здійснюватися спільно вищими навчальними закладами та банками-партнерами (майбутніми роботодавцями). Банки-партнери мають брати участь у формуванні навчальних планів та програм, забезпечувати проходження студентами виробничої, економічної та переддипломної практики, а також брати безпосередню участь у формуванні компетентностей майбутнього фахівця (зокрема, шляхом організації проведення лекційних та семінарських занять банківськими фахівцями з досвідом роботи).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Кредит як інструмент фінансування інвестиційної діяльності доволі широко використовується у агропромисловому комплексі, зокрема підприємствами сільського господарства та харчової промисловості. Доцільність та необхідність інвестиційного кредитування агропромислового комплексу обумовлюється технологічними та економічними особливостями агропромислового виробництва. Однак в умовах кризи джерела

інвестицій, у тому числі і кредит, різко звужуються. З метою підтримки продовольчої безпеки держави в рамках реалізації державної економічної політики слід вжити додаткових заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків інвестиційного кредитування агропромислового комплексу. Такі заходи мають бути розроблені з урахуванням інтересів як агропромислових підприємств, так і банківської системи (банки повинні мати доступ до відповідного ресурсу).

У агропромисловому комплексі інвестиційний кредит може спрямовуватися на поповнення як основного, так і оборотного капіталу, строк кредитування може бути менше календарного року. Кредитування підприємств агропромислового комплексу доцільно здійснювати із використанням спеціальних кредитних інструментів, розроблених з урахуванням технологічних особливостей вказаних підприємств. Перспективним методом кредитування агропромислового комплексу є проектне кредитування (проектний метод). Розвиток інвестиційного кредитування агропромислового комплексу доцільно здійснювати на основі впровадження досвіду розвинутих держав. Вказане, зокрема, дозволить в перспективі отримати доступ до фінансового ресурсу, що акумулюється на міжнародних ринках.

Доцільно вжити заходів, спрямованих на організацію підготовки у вищих навчальних закладах фахівців з кредитування агропромислових підприємств. Така робота має здійснюватися спільно навчальними закладами та банківськими установами.

У подальшому мають бути виконані дослідження з методології прогнозування динаміки інвестиційного кредитування агропромислового комплексу з урахуванням кон'юнктури глобальних ринків продовольства та змін макроекономічної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабіна, Н. О. Інвестиційне забезпечення сталого економічного розвитку / Н. О. Бабіна // Економіка і управління. – 2015. – № 4. – С. 93-97.
2. Грущинський, Я. М. Фінансово-правові механізми інвестування в сільське господарство / Я. М. Грущинський // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 255-258.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. – № 47. – С. 646.
4. Захарін, С. В. Інвестиційне забезпечення інноваційно-технологічного розвитку / С. В. Захарін. – К.: КНУТД, 2011. – 344 с.
5. Захарін, С. В. Фінансові важелі активізації інвестиційної та інноваційної діяльності / С. В. Захарін // Науковий вісник Полісся. – 2016. – № 1. – С. 88-93.
6. Котьялова, І. В. Концепція забезпечення кредитоспроможності підприємств АПК / І. В. Котьялова // Економіка: проблеми теорії і практики [збірник наукових праць]. – 2009. – Випуск 251. – Т.3. – С. 561-570.
7. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://works.com.ua/work/7261_Kredityvannya_silskogospodarskih_pidpriemstv_yak_efektivne_djerele_investiciinoi_diyalnosti.html.
8. Натрошвілі, Г. Р. Фінансові інструменти стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності / Г. Р. Натрошвілі // Економіка і управління. – 2016. – № 1. – С. 134-139.
9. Огурцова, Е. В. Финансы и кредит [учебное пособие] / Е. В. Огурцова. – Саратов: Лотос, 2003. – 500 с.
10. Сільськогосподарський кредит [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.br.com.ua/47812>.

REFERENCES

1. Babina, N. O. (2015). Investycyjne zabezpechnnja stalogo ekonomichnogo rozvytku. Economics and management, 4, 93-97.
2. Grushhyns'kyj, Ja. M. (2010). Finansovo-pravovi mehanizmy investuvannja v sil's'ke gospodarstvo. Scientific Journal «Chronicles of KUL», 4, 255-258.
3. The Law of Ukraine «About investment activity» (1991). Vidomosti Verhovnoi' Rady, 47, 646.
4. Zaharin, S. V. (2011). Investycyjne zabezpechnnja innovacijno-tehnologichnogo rozvytku. Kyiv: KNUTD.
5. Zaharin, S. V. (2016). Finansovi vazheli aktyvizacii' investycyjnoi' ta innovacijnoi' dijal'nosti. Scientific bulletin of Polissia, 1, 88-93.
6. Kot'kalova, I. V. (2009). Konceptcija zabezpechnnja kredytopromozhnosti pidprijemstv APK. Economy: problems of theory and practice, 251, 561-570.
7. Kredytuvannja sil's'kogospodars'kyh pidprijemstv jak efektyvne dzherelo investycyjnoi' dijal'nosti. Retrieved from https://works.com.ua/work/7261_Kredytuvannja_sil'skogospodarskih_pidprijemstv_yak_efektivne_dжерело_investyciinoi_dijalnosti.html.
8. Natroshvili, G. R. (2016). Finansovi instrumenty stymuljuvannja investycyjnoi' ta innovacijnoi' dijal'nosti. Economics and management, 1, 134-139.
9. Ogurcova, E. V. (2003). Finansy i kredyt. Saratov: Lotos.
10. Sil's'kogospodars'kyj kredyt. Retrieved from <https://books.br.com.ua/47812>.

Игнатенко Александр Степанович. ИНВЕСТИЦИОННОЕ КРЕДИТОВАНИЕ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

В научном труде приведено обобщение теоретических положений относительно инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса. Цель статьи – изложить результаты исследований по обобщению теоретико-методических основ и особенностей инвестиционного кредитования развития агропромышленного комплекса в условиях современных социально-экономических трансформаций. Показана роль кредита как источника инвестиций в агропромышленном комплексе. Отмечено, что целесообразность и необходимость инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса обуславливается технологическими и экономическими особенностями агропромышленного производства. Раскрыто содержание и задание механизма инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса. Приведены особенности агропромышленного производства, которые значимо влияют на процессы предоставления и обслуживания инвестиционных кредитов. Обосновано, что перспективным источником инвестиций в агропромышленном комплексе является кредит. Доказано, что с целью поддержки продовольственной безопасности государства в рамках реализации государственной экономической политики следует принять дополнительные меры, направленные на минимизацию рисков инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса. Приведен перечень специфических кредитных инструментов, которые используются для активизации инвестиционной деятельности агропромышленных предприятий на основе привлечения и использования кредитного ресурса необходимо решать, исходя из потребностей, как агропромышленных предприятий, так и банковской системы (учреждения которой могут предоставлять кредиты лишь на определенных условиях). Отмечено, что в агропромышленном комплексе инвестиционный кредит может направляться на пополнение как основного, так и оборотного, капитала, при этом срок кредитования может быть меньше календарного года. Поданы результаты обобщений относительно организации работы с агропромышленными предприятиями, которые являются заемщиками инвестиционных кредитов. Сделан вывод, что перспективным методом кредитования агропромышленного комплекса является проектное кредитование (проектный метод). Отмечено, что развитие инвестиционного кредитования агропромышленного комплексе целесообразно осуществлять на основе внедрения опыта развитых государств (указано, в частности, позволит в перспективе получить доступ к финансовому ресурсу, который аккумулируется на международных рынках). Обосновано, что целесообразно принять меры, направленные на организацию подготовки в высших учебных заведениях специалистов по кредитованию агропромышленных предприятий. Такая работа должна осуществляться совместно учебными заведениями и банковскими учреждениями. В дальнейшем должны быть выполнены исследования по методологии прогнозирования динамики инвестиционного кредитования агропромышленного комплекса с учетом конъюнктуры глобальных рынков продовольствия и изменений макроэкономической ситуации.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционное обеспечение, агропромышленный комплекс, кредит, инвестиционное кредитование агропромышленного комплекса.

Ignatenko Olexandr S. INVESTMENT CREDITING OF AGRICULTURAL-INDUSTRIAL COMPLEX: THEORY AND PRACTICE

The generalization of the theoretical positions regarding investment crediting of the agricultural-industrial complex has been given in the scientific work. The purpose of the article is to present the results of research on the generalization of theoretical and methodological foundations and peculiarities of investment crediting of the agricultural-industrial complex development in the conditions of modern social and economic transformations. The role of credit as an

investment source in the agricultural-industrial complex has been shown. It has been noted that the expediency and necessity of investment lending to the agricultural-industrial complex is conditioned by technological and economic peculiarities of agricultural-industrial production. The content and tasks of the mechanism of investment crediting of agricultural-industrial complex have been revealed. The features of agricultural-industrial production, which significantly affect the processes of providing and servicing investment loans, have been presented. It has been substantiated that a promising source of investments in the agricultural-industrial complex is a loan. It has been proved that in order to support the food security of the state, within the framework of the implementation of the state economic policy, additional measures should be taken to minimize the risks of investment lending to the agricultural-industrial complex. The list of specific lending instruments used to increase investment in the agricultural-industrial complex has been given. It has been proved that solving the problem of stimulation of investment activity of agricultural-industrial enterprises on the basis of attraction and use of credit resources needs to be solved, based on the needs of both agricultural-industrial enterprises and the banking system (institutions can only provide loans under certain conditions). It has been noted that in the agricultural-industrial complex investment loans can be directed to replenish both the main and working capital, the term of lending may be less than a calendar year. The results of generalizations on organization of work with agricultural-industrial enterprises, which are borrowers of investment loans have been given. It has been concluded that the promising method of lending to the agricultural-industrial complex is project lending (project method). It has been noted that the development of investment lending to the agricultural-industrial complex is expedient to implement on the basis of experience of developed countries (this, in particular, will allow in the future to gain access to financial resources accumulated in international markets). It has been substantiated that it is advisable to take measures aimed at organizing the training of specialists in lending to agricultural-industrial enterprises in higher educational institutions. Such work should be carried out jointly by educational institutions and banking institutions. In the future, research on the methodology for forecasting the dynamics of investment lending to the agricultural-industrial complex, taking into account the state of global food markets and changes in the macroeconomic situation, should be carried out.

Key words: investment, investment support, agricultural-industrial complex, credit, investment crediting of agricultural-industrial complex.

Одержано 27.09.2017 р.

УДК 338.26:332.1

Кальницька Марина Анатоліївна,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної політики,
Ужгородський національний університет

ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю системного вирішення проблем державного регулювання соціального розвитку в умовах глобальних трансформацій національної економічної системи, що супроводжується зниженням рівня якості життя, погіршенням соціальної забезпеченості населення. Відтак, соціальний розвиток виступає важливим інтегруючим елементом соціально-економічного поступу держави і потребує всебічного дослідження на засадах системного підходу. Метою статті є всебічне дослідження різних аспектів соціального розвитку України, визначення його основних проблем та окреслення можливих шляхів їх подолання. Аналіз нормативно-законодавчої бази та численних досліджень науковців у сфері соціального розвитку дозволив систематизувати складові державної соціальної політики, що стосуються сфер: доходів населення, соціальних послуг, житлово-комунального і транспортного обслуговування, охорони здоров'я та ін. Показано, що в Україні інституційно регулюються як сфери безпосереднього визначення рівня соціальної забезпеченості населення, так і підтримувальні. В якості основних завдань соціальної політики визначено: забезпечення населення державними соціальними стандартами та гарантіями, регулювання ринку праці, протидія безробіттю, регулювання оплати праці, управління пенсійним забезпеченням і соціальним страхуванням, розвиток соціально-трудова відносин, надання адресної соціальної допомоги та соціальних послуг різним категоріям громадян. Соціальний розвиток розглянуто в якості стратегічного пріоритету соціально-економічного поступу України, що охоплює питання життєдіяльності громадян, їх соціальної захищеності. Наукова новизна дослідження полягає у формулюванні авторського трактування соціального розвитку в якості домінуючої компоненти соціально-економічного зростання держави, що визначає міру соціального забезпечення зорієнтованості та використання потенціалу економічного розвитку в цілях формування і реалізації людського капіталу як невід'ємного ресурсу та передумови ефективності функціонування системи національного господарства та забезпечення її соціальної, демографічної, макроекономічної, виробничої, інноваційно-інвестиційної та інших складових безпеки. Практична значущість полягає у визначенні головного цільового